Tez Yazım Merkezi | Orta | Yüksek lisans | Doktora

Yüksek Lisans Tezi ile Doktora Tezi Arasındaki Fark

Yüksek lisans tezi araştırma yapabildiğinizi, doktora tezi alana özgün bir katkı sunduğunuzu gösterir. Madde iki tezin özgünlük ve kapsam beklentisini, resmî aşamalarını, jürinin sorgusunu ve yüksek lisans tezinden doktora tezine geçişi anlatır.

Zafer Hoca · Yayın: 08.11.2026 · 7 dk okuma

Kısaca: Yüksek lisans tezi, bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak bilgiye erişebildiğinizi, onu derleyip yorumlayabildiğinizi ve değerlendirebildiğinizi gösterir. Doktora tezinden ise özgün bir katkı beklenir: Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'ne göre tez bilime yenilik getirmeli, yeni bir bilimsel yöntem geliştirmeli ya da bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamalıdır. Doktora tezi ayrıca tez önerisi savunmasından, tez izleme komitesinden ve beş kişilik jüriden geçer.

Yüksek lisans tezi ile doktora tezi arasındaki temel fark nedir?

İki programın süresini, ders yükünü, yeterlik sınavını ve kariyer değerini yüksek lisans ve doktora farkı maddesi karşılaştırıyor. Bu madde yalnız tezlere odaklanır: iki tez türünden ne kadar özgünlük beklenir, kapsam ve derinlik nasıl değişir, jüri neyi sorgular ve yüksek lisans tezinden doktora tezine geçerken nelere dikkat etmelisiniz.

Fark sayfa sayısında değil, tezin üstlendiği **rolde**dir. Yönetmelik tezli yüksek lisansın amacını, öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgiye erişme, bilgiyi derleme, yorumlama ve değerlendirme yeteneği kazanması olarak tanımlar. Doktoranın amacı ise bağımsız araştırma yapma, bilimsel problemleri geniş ve derin bir bakışla irdeleme ve yeni sentezlere ulaşmak için gereken adımları belirleme becerisi kazandırmaktır.

Kısacası yüksek lisans tezi "araştırma yapmayı biliyorum" der; doktora tezi "alana bunu kattım" der. Jüriler de tezi bu soruya göre değerlendirir.

Özgünlük beklentisi: doktora tezinde "özgün katkı" ne demek?

Yönetmelik, doktora tezinin şu üç nitelikten **en az birini** taşımasını ister. Her biri farklı bir katkı türüdür:

1. **Bilime yenilik getirmek:** Daha önce bilinmeyen bir bulgu ortaya koymak, var olan bir kuramı sınayıp geliştirmek ya da çürütmek, alandaki bir tartışmayı yeni kanıtlarla ilerletmek.
2. **Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmek:** Yeni bir ölçme aracı, deney düzeneği, analiz tekniği, algoritma ya da modelleme yaklaşımı önermek ve geçerliğini göstermek.
3. **Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamak:** Başka bir disiplinde ya da bağlamda kullanılan bir yöntemi, daha önce uygulanmadığı bir probleme taşımak ve bunun ne kazandırdığını göstermek.

Özgünlük, "hiç kimsenin çalışmadığı konu" demek değildir. Çoğu doktora tezi, iyi çalışılmış bir alanda dar ama net bir boşluğu doldurur. Önemli olan, katkınızı açıkça adlandırabilmeniz ve literatürde gerçekten bir boşluk olduğunu gösterebilmenizdir.

Yüksek lisans tezinde ise yönetmelik böyle bir nitelik şartı koymaz. Bilinen bir modeli yeni bir örneklemde sınamak, bir ölçeği uyarlamak ya da daha önce yapılmış bir çalışmayı farklı bir bağlamda tekrarlamak yüksek lisans düzeyinde değerli işlerdir. Tekrar çalışmalarının bilimsel değeri için replikasyon çalışması maddesine bakabilirsiniz.

Doktora tezinizin katkısını tek cümleyle yazmayı deneyin: "Bu tez, ... konusunda ... göstererek / geliştirerek alana ... katkısı sunar." Bu cümleyi kuramıyorsanız tez öneriniz henüz olgunlaşmamış olabilir. Aynı cümle tez özetinizin, giriş bölümünüzün ve savunma sunumunuzun omurgası olur.

Kapsam ve derinlik: iki tez nasıl farklılaşır?

Aşağıdaki tablo, iki tez türünden genellikle beklenenleri karşılaştırır. Yönetmelikte yazan kurallar değil, alanlar arasında yaygın olan beklentilerdir; enstitünüzün tez yazım kılavuzu ve danışmanınızın beklentisi her zaman önce gelir.

Ölçüt	Yüksek lisans tezi	Doktora tezi
Araştırma sorusu	Çoğu zaman tek ve sınırlı bir soru	Birbirine bağlı birkaç soru ya da daha geniş bir problem
Literatür	Alanın ilgili bölümünü doğru ve düzenli özetlemek	Literatürü eleştirel olarak sentezlemek ve boşluğu kanıtlamak
Kuramsal çerçeve	Yerleşik bir çerçeveyi doğru kullanmak	Çerçeveyi tartışmak, gerekirse geliştirmek ya da birleştirmek
Yöntem	Uygun bir yöntemi doğru uygulamak	Yöntem seçimini alternatiflerle karşılaştırarak gerekçelendirmek
Tartışma	Bulguları literatürle karşılaştırmak	Katkıyı konumlandırmak; kuramsal ve uygulamaya dönük sonuçlarını göstermek
Bağımsızlık	Danışman yönlendirmesi yoğun olabilir	Soruyu, tasarımı ve yorumu büyük ölçüde öğrencinin yürütmesi beklenir
Yayın	Yönetmelikte şart yok; bazı enstitüler bildiri ya da makale isteyebilir	Yönetmelikte şart yok; birçok üniversite mezuniyet için yayın şartı koyabilir

Kapsamın büyümesi metnin uzaması anlamına gelmez. Doktora tezinde aranan derinlik; her seçimin gerekçesini vermek, sınırlılıkları dürüstçe tartışmak ve bulguların alana ne kattığını açıkça yazmaktır. Gereksiz uzatılmış bir literatür bölümü, jürinin gözünde çoğu zaman eksik bir katkı bölümünü saklamaya çalışmak gibi görünür.

Süreç farkı: tez önerisi, TİK ve jüri

İki tez yalnız beklenti açısından değil, geçtikleri resmî aşamalar bakımından da farklıdır. Aşağıdaki kurallar Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'ne dayanır; üniversitelerin kendi yönetmelikleri ayrıntı ekleyebilir.

Aşama	Yüksek lisans tezi	Doktora tezi
Tez önerisi savunması	Yönetmelikte ayrı bir savunma aranmaz	Yeterlikten sonra en geç altı ay içinde tez izleme komitesi önünde
Tez izleme komitesi	Yok	Yılda en az iki kez toplanır; tezin sonuçlanması için en az üç komite raporu gerekir

Aşama	Yüksek lisans tezi	Doktora tezi
İntihal raporu	Savunmadan önce alınır, danışmana ve jüriye gönderilir	Aynı usul uygulanır
Jüri	Danışman dâhil üç ya da beş öğretim üyesi; en az biri kurum dışından	Danışman dâhil beş öğretim üyesi; üçü tez izleme komitesinden, en az ikisi kurum dışından
Savunma	Jüri tez teslim edildikten sonra en geç bir ay içinde toplanır; sunum ve soru-cevaptan oluşur, dinleyicilere açıktır	Aynı kurallar
Düzeltme kararı	En geç üç ay içinde aynı jüri önünde yeniden savunma	En geç altı ay içinde aynı jüri önünde yeniden savunma
Ret ya da ikinci başarısızlık	İlişik kesilir; koşullar sağlanmışsa talep üzerine tezsiz yüksek lisans diploması verilebilir	İlişik kesilir; talep üzerine koşullar sağlanmışsa tezsiz yüksek lisans diploması verilebilir

Doktora tezinin katkısı bu yüzden savunma gününe kalmaz; tez önerisinde tanımlanır, tez izleme komitesi toplantılarında yıllarca sınanır. Komite süreci için tez izleme komitesi (TİK), jürinin kuruluşu için doktora tez jürisi nasıl oluşur, düzeltme kararı sonrası için tez savunması sonrası düzeltmeler maddelerine bakabilirsiniz.

Jüri iki tezde neyi sorgular?

Savunmanın biçimi iki tezde aynıdır; soruların ağırlık merkezi değişir. Yüksek lisans jürisi çoğunlukla tezin doğru kurulup kurulmadığına bakar. Doktora jürisi ise katkının gerçek, yeterli ve savunulabilir olup olmadığını sorgular.

- **Yüksek lisans savunmasında öne çıkan sorular:** Araştırma sorunuz neden önemli? Bu yöntemi neden seçtiniz ve doğru uyguladınız mı? Örneklem ve veri toplama süreci yeterli mi? Bulgularınız literatürle nasıl örtüşüyor?
- **Doktora savunmasında öne çıkan sorular:** Tezin alana katkısı tam olarak nedir? Bu katkı daha önce yapılmış çalışmalardan nasıl ayrılıyor? Bulgularınızın başka bir açıklaması olabilir mi? Yöntemin sınırlılıkları sonuçları nasıl etkiliyor? Bu çalışma hangi yeni araştırmaların önünü açıyor?

Sık gelen sorulara hazırlanmak için tez savunma soruları maddesindeki listeyi kendi tezinize uyarlayabilirsiniz.

Yüksek lisans tezinizden doktora tezine nasıl geçersiniz?

Birçok öğrenci doktorada yüksek lisans konusunu sürdürür. Bu doğal ve çoğu zaman avantajlı bir yoldur; ama doktora tezi, yüksek lisans tezinin genişletilmiş bir sürümü olamaz.

1. **Yüksek lisans bulgularınızı başlangıç noktası yapın.** Önceki tezinizin bıraktığı açık soruları ve sınırlılıklarını listeleyin; doktora sorunuz bunlardan doğabilir.
2. **Yeni katkıyı açıkça ayırın.** Doktora tezinde hangi bulgunun, yöntemin ya da çerçevenin yeni olduğunu, hangisinin önceki çalışmanızdan geldiğini net biçimde yazın.
3. **Kendi çalışmanıza atıf verin.** Yüksek lisans tezinizden metin, tablo ya da veri kullanıyorsanız kaynak gösterin. Kaynaksız yeniden kullanım öz intihal sayılabilir ve intihal raporunda görünür; kurallar için intihal nedir, nasıl önlenir maddesine bakın.

4. **Veriyi yeniden kullanacaksanız etik ve izin koşullarını kontrol edin.** Önceki etik kurul onayının yeni amaçları kapsayıp kapsamadığını danışmanınız ve enstitünüzle netleştirin.
5. **Örnek tezleri inceleyin.** Alanınızda aynı yazarın yüksek lisans ve doktora tezlerini karşılaştırmak, beklenen sıçramayı somut olarak görmenin en iyi yoludur. Tez aramak için YÖK Tez Merkezi kullanımı maddesine bakabilirsiniz.

Yönetmelik doktora tezinin sonuçlanması için en az üç tez izleme komitesi raporu ister. Yüksek lisans tezinizi biraz genişletip kısa sürede doktora tezi olarak sunmayı planlıyorsanız bu takvim ve tez önerisinde tanımlanan katkı, böyle bir planı zaten zorlaştırır.

Tez düzeyinde sık yapılan hatalar

- **Farkı sayfa sayısında aramak:** Uzun bir yüksek lisans tezi doktora tezi olmaz; kısa ama katkısı net bir doktora tezi zayıf sayılmaz.
- **Doktorada "hiç çalışılmamış konu" peşine düşmek:** Çalışılmamış konu bazen önemsiz ya da araştırılamaz olduğu için çalışılmamıştır. İyi bilinen bir alanda net bir boşluk daha güvenli bir katkıdır.
- **Yüksek lisans tezinde aşırı iddialı katkı cümleleri kurmak:** "Alanda ilk kez" gibi iddiaları ancak sistematik bir taramayla destekleyebiliyorsanız yazın.
- **Doktora tezinde yöntemi gerekçelendirmemek:** "Bu alanda genellikle böyle yapılıyor" doktora jürisi için yeterli bir gerekçe değildir.
- **Katkıyı tartışma bölümüne gömmek:** Doktora tezinin katkısı giriş bölümünde tanımlanmalı, sonuç bölümünde açıkça yeniden söylenmelidir.
- **Enstitü kurallarını okumamak:** Yayın şartı, tez yazım kılavuzu ve jüri usulleri üniversiteden üniversiteye değişir.

Kaynaklar ve resmî bağlantılar

- Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği — Koç Üniversitesi'nin yayımladığı kopya (Resmî Gazete 20.04.2016/29690; kopyadaki son değişiklik 16.09.2017)
- Mevzuat Bilgi Sistemi — yönetmeliğin güncel ve bağlayıcı metni
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) — lisansüstü eğitime ilişkin mevzuat ve duyurular
- YÖK Ulusal Tez Merkezi — yüksek lisans ve doktora tezi örnekleri

Etiketler: #Doktora #Tez #Yüksek Lisans

YDS/YÖKDİL barajı akademik kariyerinizi engellemesin. Zafer Hoca kursları: zaferhoca.com.tr/magaza